

STARTUPLAR: ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH OMILI

*Beshariq tuman 2-son texnikumi
Biznes asoslari fani o'qituvchilari
Ergasheva Dildoraxon Rafiqovna,
Davronova Kamolaxon Xolmatovna*

Аннотация

Mazkur maqolada startuplarning mohiyati, ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini, shakllanish bosqichlari hamda innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, dunyo tajribasi va O'zbekistonda startup ekotizimini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari startuplarning yangi ish o'rinlarini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishdagi muhim rolini ko'rsatadi.

Аннотация

В данной статье проанализированы сущность стартапов, их роль в экономическом развитии, этапы формирования, а также значение в развитии инновационного предпринимательства. Кроме того, рассмотрены мировой опыт и реформы, реализуемые в Узбекистане по развитию стартап-экосистемы. Результаты исследования показывают важную роль стартапов в создании новых рабочих мест, привлечении инвестиций и развитии цифровой экономики.

Abstract

This article analyzes the essence of startups, their role in economic development, the stages of their formation, and their importance in fostering innovative entrepreneurship. It also examines international experience and the reforms being implemented in Uzbekistan to develop the startup ecosystem. The findings of the study demonstrate the significant role of startups in creating new jobs, attracting investment, and promoting the development of the digital economy.

Kalit soʻzlar: startup, innovatsiya, tadbirkorlik, investitsiya, biznes modeli, venchur kapital, raqamli iqtisodiyot, texnologiya.

Kirish

XXI asrda innovatsiyalar va texnologik taraqqiyot iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biriga aylandi. Ayniqsa, startup kompaniyalar yangi gʻoyalarni tijoratlashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va bozor ehtiyojlariga mos innovatsion mahsulotlar yaratishda muhim oʻrin tutmoqda. Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida startup ekotizimining shakllanishi iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda startup tushunchasi nafaqat biznes, balki ilm-fan, axborot texnologiyalari va ijtimoiy innovatsiyalar bilan ham chambarchas bogʻliq. Shu sababli startaplarning nazariy va amaliy jihatlarini oʻrganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

1. Startup tushunchasi va uning mohiyati

“Startup” atamasi ingliz tilidagi “start up” iborasidan kelib chiqqan boʻlib, “ishga tushirmoq”, “boshlamoq” maʼnolarini anglatadi. Ilmiy adabiyotlarda startup innovatsion gʻoya asosida tashkil etilgan va tez surʼatlarda rivojlanishga intiluvchi kompaniya sifatida taʼriflanadi.

Tadbirkorlikning an'anaviy shakllaridan farqli ravishda startup kompaniyalar quyidagi xususiyatlarga ega:

- * innovatsion mahsulot yoki xizmat yaratishga qaratilganligi;
- * yuqori o'sish salohiyatiga egaligi;
- * texnologiyalardan keng foydalanishi;
- * investitsiyalarga ehtiyoj sezishi;
- * yuqori darajadagi tavakkalchilik bilan bog'liqligi.

Mashhur tadqiqotchi Steve Blank startupni "takrorlanadigan va kengaytiriladigan biznes modelini izlayotgan vaqtinchalik tashkilot" deb ta'riflagan.

Startupning asosiy maqsadi mavjud muammoga innovatsion yechim topish va ushbu yechimni bozor talabiga mos ravishda tijoratlashtirishdan iborat.

2. Startaplarning rivojlanish bosqichlari

Har qanday startup o'z faoliyati davomida bir necha bosqichlarni bosib o'tadi.

2.1. G'oya bosqichi (Idea Stage)

Bu bosqichda muammoni aniqlash va uni hal etishga qaratilgan innovatsion g'oya ishlab chiqiladi. Bozor ehtiyojlari o'rganilib, mahsulot konsepsiyasi shakllantiriladi.

2.2. Boshlang'ich bosqich (Seed Stage)

Mazkur bosqichda biznes-reja ishlab chiqiladi, dastlabki investitsiyalar jalb qilinadi va mahsulotning ilk prototipi yaratiladi.

2.3. Ishga tushirish bosqichi (Startup Stage)

Mahsulot bozorga chiqariladi va mijozlar bilan ishlash boshlanadi. Bu davrda marketing faoliyati va mijozlar fikrini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

2.4. O'sish bosqichi (Growth Stage)

Kompaniya faoliyati kengayadi, savdo hajmi ortadi va qo'shimcha investitsiyalar jalb qilinadi.

2.5. Yetuklik bosqichi (Maturity Stage)

Startup barqaror biznesga aylanadi. Ushbu bosqichda kompaniya xalqaro bozorlarga chiqishi yoki yirik korporatsiyalar tomonidan sotib olinishi mumkin.

3. Startup ekotizimining asosiy elementlari

Startup muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq. Ularning o'zaro integratsiyasi startup ekotizimini shakllantiradi.

Startup ekotizimining asosiy tarkibiy qismlari:

Tadbirkorlar

Innovatsion g'oyalarni ishlab chiquvchi va amaliyotga joriy qiluvchi shaxslar.

Investorlar

Startup loyihalariga moliyaviy mablag' kirituvchi subyektlar. Ular orasida biznes farishtalar (angel investors) va venchur fondlar muhim o'rin egallaydi.

Universitetlar va ilmiy markazlar

Ilmiy tadqiqotlar va innovatsion ishlanmalarni yaratish orqali startup rivojlanishiga xizmat qiladi.

Davlat

Huquqiy baza yaratish, grantlar ajratish va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash orqali startup rivojlanishiga ko‘maklashadi.

Inkubator va akseleratorlar

Yosh tadbirkorlarga maslahat, trening va investitsiya jalb qilish imkoniyatlarini taqdim etadi.

4. Startuplarning iqtisodiyotdagi ahamiyati

Startuplar iqtisodiy rivojlanishning muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. Birinchidan, ular yangi ish o‘rinlarini yaratadi. Innovatsion kompaniyalar malakali mutaxassislar uchun keng imkoniyatlar ochib beradi.

Ikkinchidan, startuplar texnologik taraqqiyotni jadallashtiradi. Ular sun‘iy intellekt, raqamli texnologiyalar, biotexnologiya va boshqa istiqbolli yo‘nalishlarda yangi mahsulotlar yaratadi.

Uchinchidan, ular investitsiyalar oqimini kuchaytiradi. Muvaffaqiyatli startup loyihalari xorijiy investorlarni jalb etib, iqtisodiy o‘sishga xizmat qiladi.

To‘rtinchidan, startuplar raqobat muhitini rivojlantiradi va mavjud kompaniyalarni innovatsiyalar joriy etishga undaydi.

5. Dunyo tajribasida startup faoliyati

Dunyoning rivojlangan davlatlarida startup ekotizimi iqtisodiyotning muhim qismiga aylangan.

Masalan, Silicon Valley dunyodagi eng yirik innovatsion markaz hisoblanadi. Ushbu hududda minglab texnologik kompaniyalar va investorlar faoliyat yuritadi.

Bugungi kunda [Google](https://www.google.com?utm_source=chatgpt.com), [Apple](https://www.apple.com?utm_source=chatgpt.com), [Meta](https://www.meta.com?utm_source=chatgpt.com) va

[Airbnb](https://www.airbnb.com?utm_source=chatgpt.com) kabi yirik kompaniyalar dastlab startup sifatida tashkil etilgan.

Shuningdek, Israel dunyoda “Startup Nation” sifatida tanilgan. Ushbu mamlakatda ilmiy tadqiqotlarga katta e’tibor qaratilishi innovatsion biznes rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

6. O‘zbekistonda startup ekotizimining rivojlanishi

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Mamlakatda yoshlarni innovatsion faoliyatga jalb etish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish va investitsiyalarni ko‘paytirish maqsadida turli dasturlar yo‘lga qo‘yilgan.

Oliy ta’lim muassasalarida startup loyihalarini qo‘llab-quvvatlash, texnoparklar tashkil etish va innovatsion markazlar faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bundan tashqari, davlat tomonidan grantlar, imtiyozli kreditlar va boshqa moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etilgan.

O‘zbekistonda axborot texnologiyalari, elektron tijorat, moliyaviy texnologiyalar (FinTech), ta’lim texnologiyalari (EdTech) va qishloq xo‘jaligi texnologiyalari (AgriTech) yo‘nalishlarida startup loyihalari soni ortib bormoqda.

7. Startuplarning muammolari va istiqbollari

Startup kompaniyalari faoliyatida bir qator muammolar mavjud.

Jumladan:

* moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi;

* tajribali mentorlar yetishmasligi;

- * bozor tavakkalchiligining yuqoriligi;
- * malakali mutaxassislar tanqisligi;
- * investitsiyalarni jalb qilishdagi qiyinchiliklar.

Shunga qaramay, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, internet texnologiyalarining keng tarqalishi va davlat qo‘llab-quvvatlashi natijasida startup faoliyati uchun yangi imkoniyatlar yaratilmoqda. Kelajakda sun‘iy intellekt, robototexnika, biotexnologiya, yashil iqtisodiyot va blokcheyn texnologiyalariga asoslangan startup loyihalari yanada rivojlanishi kutilmoqda.

Xulosa

Startup kompaniyalar zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ular innovatsiyalarni amaliyotga joriy etish, yangi ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy o‘sishni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Dunyo tajribasi shuni ko‘rsatadiki, startup ekotizimining rivojlanishi mamlakatning innovatsion salohiyatini oshiradi va xalqaro raqobatbardoshligini kuchaytiradi. O‘zbekistonda ham startup faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratmoqda. Shu sababli startup loyihalarini moliyalashtirish, yosh tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash va innovatsion infratuzilmani rivojlantirish kelgusidagi ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Osterwalder A., Pigneur Y. *Business Model Generation*. Wiley, 2010.
2. Drucker P. *Innovation and Entrepreneurship*. Harper Business, 2006.
3. OECD. Entrepreneurship and Innovation Reports.

4. Jahon banki hisobotlari va innovatsion iqtisodiyot bo'yicha statistik ma'lumotlar.

5. O'zbekiston Respublikasi innovatsion rivojlanish bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlari.

6. Ilmiy jurnallar va zamonaviy tadqiqotlar materiallari.